news@israelhayom.co.il
חדשות היום

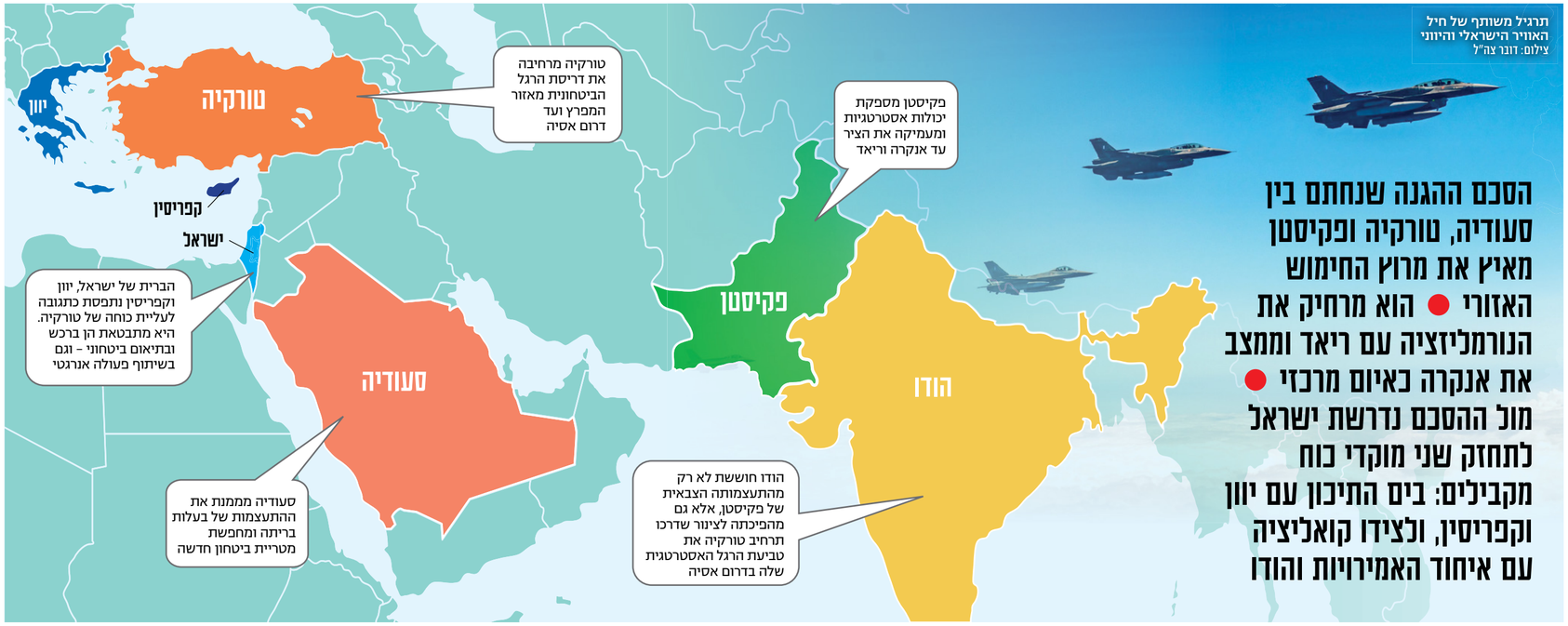

תרגיל משותף של חיל האוויר הישראלי והיווני
צילום: דובר צה"ל

הסכם ההגנה שנחתם בין סעודיה, טורקיה ופקיסטן מאיץ את מרוץ החימוש האזורי ● הוא מרחיק את הנורמליזציה עם ריאד וממצב את אנקרה כאיום מרכזי ● מול ההסכם נדרשת ישראל לתחזק שני מוקדי כוח מקבילים: בים התיכון עם יוון וקפריסין, ולצידו קואליציה עם איחוד האמירויות והודו

הברית שנולדה במֶמָה מחייבת את ישראל להקים ציר נגדי

ד"ר אושרית בירודקר

הסכם ההגנה המשותף שנחתם בסוף השבוע במכה בין ערב הסעודית, טורקיה ופקיסטן מהווה נקר־דת מפנה אסטרטגית במזרח התיכון ובדרום אסיה. הברית הפאן־אסלאמית החדשה, המאגדת את אפוטרופוסית המקומות הקדושים, מעצמה גרעינית וחברה בנאט"ו, צפויה להאיץ את מרוץ החימוש האזורי והעולמי.

התפתחות זו מציבה אתגרים משמ־עותיים לישראל, מרחיקה את מסלול הנורמליזציה מול ריאד וגודעת את חזון "המזרח התיכון החדש". כמע־נה הולם, נדרשת ישראל להדק באופן מיידי את התיאום מול איחוד האמי־רויות והודו. התפתחות זו אינה מקרית. הדיונים לגביה החלו כמענה לשתיקה המתמשכת בהרתעה האמריקנית. המ־דיניות של וושינגטון בחודשים האח־רונים מול איראן שהתאפיינה בהיסוס, העצימה את תחושת חוסר הביטחון ודחפה את מדינות האזור לגונן את משענותיהן האסטרטגיות.

אף שהמדינות החברות מציגות את ההסכם כמנגנון הגנה קולקטיבי, סעיף הגנה הדדית בסגנון נאט"ו רחוק מלהיות מבטיח, כפי שראינו בברירות קודמות כמו ההסכם בין סעודיה לפ־קיסטן מספטמבר 2025. כמו כן, בשלב זה אין כל אינדיקציה למתן מטרייה גרעינית פקיסטנית.

טורקיה שולחת זרועות

לאחר שהימרה על שקט אזורי אך נדחקה למלחמה רב־חזיתית ולמצור ימי בעל השלכות הרסניות על הכנסות האנרגיה ותוכניות הפיתוח שלה, נות־רה הממלכה הסעודית חשופה. מציאות זו איילצה אותה לבצע מהלך דרמטי מול טורקיה, לאחר כמעט עשור של יחסים מתוחים, בעיקר בשל המינוף שמעניקה הנוכחות הצבאית הטורקית באזור סומליה. במקביל לתהליך זה־מוש מואץ, סעודיה שואפת כעת לעצב מערכת בריתות אסטרטגית שתעניק לה הגנה ומשקל נגד.

מנגד, טורקיה מסתמנת כאיום משמ־עותי על ישראל לא פחות מאיראן. היא תשאף לנצל את הברית להרחבת השפעתה במפרץ ולאתגר את ישראל במישור המדיני והצבאי. בעוד פקיסטן ממשיכה לבסס את מעמדה כשחקן גרעינית פקיסטנית.

לאחר שהימרה על שיתוף פעולה ארוך שנים עם ריאד. משוואת הביטחון ביניהן מושתתת על הסדר דר־צדדי שבו סעודיה סיפקה תמיכה פי־נסית וארגונית בעוד פקיסטן הצי־עה יכולות צבאיות וכוח אדם. הסכם ההגנה שנחתם בשנה שעברה, אשר נועד להפגין אחדות ועוצמה צבאית ואסלאמית כאחד, כבר סימן עליית מדרגה משמעותית.

מנגד, הציר שבין אנקרה לאיסלמאבאד צובר תנופה מואצת שמ־רכזה תעשייה ורכש ביטחוני. כיום טר־ריקיה היא ספקית הנשק השנייה בגודל־לה לפקיסטן. רק לאחרונה, בתערוכה בתחום שנערכה בפקיסטן, בהשתתפות נציגים מ־32 מוסדות משתי המדינות, שר ההגנה הטורקי יאסר גולר אישר שהסכם רשמי להשתתפות פקיסטן בפיתוח וביצור של ה־KAAN כמעט הושג לחלוטין. היחסים הפכו למש־מועתיים במיוחד במהלך העימות בין הודו לפקיסטן במאי 2025.

מסגרת תלת־צדדית במתכונת "הסכם מכה" עשויה להעניק דחיפה מטאורית לשיתוף פעולה זה. הגיבוי הפיננסי המסיבי מצד סעודיה, שמ־דורגת בצמרת העולמית של הוצאות הביטחון, יאפשר לריאד להדק את שליטתה בשרשראות האספקה בת־חום. במקביל, היא ופקיסטן יזכו לגי־שה מהירה יותר לטכנולוגיות הגנה מתקדמות, לשיתוף פעולה מודי־עיני ולמומחיות והכשרה מטורקיה. שאיפתה של סעודיה לארגן מחדש את ארכיטקטורת הביטחון שלה תרחיב גם את הפיתוח המשותף של פלטפר־רמות צבאיות.

לבלום את ההשפעה

המציאות החדשה, שבה סעודיה מתרחקת ממו"מ לנורמליזציה וטר־ריקיה מסתמנת כאיום מרכזי, מחייבת את ישראל לאמץ אסטרטגיה בשני צירים מקבילים.

הציר הראשון כבר פועל בים התיכון מול יוון וקפריסין, ומספק לירושלים משקל נגד הכרחי לבלימת ההשפעה הטורקית, בפרט על רקע התקרבו־תה של אנקרה לשלטון החדש בדר־משק. הציר השני פונה מזרחה, ומת־מקד בביסוס וייצוב הציר האסטרטגי המשולש עם איחוד האמירויות והודו.

איחוד האמירויות, הצופה בדאגה בהתרחבות ההשפעה הטורקית במזרח התיכון, בעיקר בשל זיקתה של אנקרה לתנועות האסלאם הפוליטי", צפויה למצוא עצמה במוקד חיכון חדש מול ריאד. כזכור, האמירויות היא המדינה המרכזית שהעזה לשבור את הקונצנ־זוס העדרי ארוך השנים וכוננה יחסים רשמיים עם ישראל במסגרת הסכמי אברהם ב־2020.

חשש בניו דלהי

אף שהיקף יבוא הנשק של איחוד האמירויות נמוך מזה של ערב הסער־דית, המדינה מדורגת בצמרת העול־מית מתוך אסטרטגיה ברורה: "קסנה אך קטלנית". מדיניות גיוון הספקים של אבו דאבי, שנולדה מתוך אילוץ תחת ממשל אובמה, הביאה להעמקת השותפות הביטחונית והאסטרטגית עם ישראל, לצד הידוק מואץ של הציר מול הודו. שיתוף הפעולה עם ניו דלהי עלה מדרגה עם חתימת הסכם מסגרת אסטרטגי, ששיאו בעסקת ענק המת־גבשת לרכש טילי "ברהמוס".

ההסכם החדש מעמיד גם את הודו בדרכיות גבוהה. ניו דלהי חוששת לא רק מהתעצמותה הצבאית של פקיס־טן הידיבה, אלא גם מהפיכתה לצי־נור שדרכו תרחיב טורקיה את טביעת הרגל האסטרטגית שלה בדרום אסיה. על רקע זה נראה כי הודו תיאלץ לה־עמיק את התיאום עם מדינות המושפ־עות מההתפשטות הטורקית, לחזק את יכולות ההגנה והמודיעין שלה, ולבסס בריתות אזוריות נוספות.

אל מול הברית המשולשת המ־תווה, נחשפת חשיבותו של משולש גנדי: ישראל, איחוד האמירויות והודו. היחסים האסטרטגיים בין ירושלים לניו דלהי, שפרחו תחת הנהגתם של נתניהו ומודי והניבו גיבוי מדיני, סיוע צבאי והרחבה של קווי הייצור, מסתמ־נים כמרכיב קריטי בחוזן הלאומי מול סכנת האמברגו והבידוד הבינלאומי. כאשר לכל אורך הדרך מחברים בין שלוש המדינות אינטרסים חופפים, יחסים קרובים ותשתית עמוקה של אמון הדדי, ברית זו הופכת לעו־גן גיאופוליטי הכרחי לייצוב האזור ולבלימת האיומים המתפתחים.

ד"ר אושרית בירודקר היא מומחית למדיניות החוץ והביטחון של הודו, יועצת לחברות ביטחוניות וחוקרת בכירה במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון (JISS)

הציר הים־תיכוני מספק לירושלים משקל נגד הכרחי לבלימת ההשפעה הטורקית, בפרט על רקע התקרבותה לשלטון החדש בדמשק

גיבוי מדיני. נתניהו ומודי — צילום: מעיין טואף/לע"מ

מחפשים שליטה אזורית. חתימת ההסכם בין סעודיה, פקיסטן וטורקיה — צילום: רויטרס

"הסעודים יודעים שהסוגיה הפלסטינית לא על הפרק בישראל"

הסכסוך עם איראן ● הסיכוי לנורמליזציה ● והניתוח הישראלי ● החוקר הסעודי הבכיר עזיז אל־ר'שיאן מסביר את השיקולים האסטרטגיים בממלכה

שחר קליימן

סעודיה מעולם לא בטחה באיראן, אבל מעדיפה לה־כיל את הסכסוך מולה, כך מסביר בראיון מיוחד עם "ישראל היום" החוקר הסעודי הבכיר עזיז אל־ר'שיאן.

לצד זאת, הוא מזהיר כי התכבות שארה"ב מציעה לריאד בנושאים אסטרטגיים כמו הגרעין האזרחי יכולות דווקא להוביל לכך שהיא תעלה את רף הדרישות שלה בנושא הפלסטיני. לדבריו, ההסכם המשו־לש של הממלכה עם טורקיה ופקי־סטן נועד בעיקר לחזק את מעמדן במזרח התיכון.

בחודשים האחרונים המשטר האיראני תקף שוב ושוב את מדי־נות המפרץ בטילים ובכטב"מים. אל־ר'שיאן סבור שבסעודיה מעדי־פים מסלול דיפלומטי על פני עי־מות צבאי עם טהרן. עם זאת, הוא מבהיר כי קיים קושי גדול בכך, שכן טהרן אחוות פרנויה לגבי המדינות הסובבות אותה.

שתיקה מחושבת

"סעודיה צריכה לנהל את הסכ־סוך עם איראן, להכיל אותו ואז לשי־נות את היחסים למצב טוב יותר. זה יידרוש שינויים מהותיים רבים בכל הנוגע להתפתחות היחסים. קשה מאוד לשנות את היחסים האלה עם הסנקציות שהוטלו (על איראן, ש"ק). למרבה הצער, סעודיה רואה באיראן איום ביטחוני שיש לו בעיה פסיכולוגית באזור ומזג חרדת, וזה פשוט לא טוב לביטחון שלה. הח־רדות האלה לא הופכות את המצב לבטוח במיוחד".

בנוגע להסכם על גרעין אזרחי, איך סעודיה מגיבה לדרישת טראמ־פ לגבי צירופה להסכמי אברהם?

"אני חושב שסעודיה הגיבה בש־תיקה פרגמטית. הם יודעים שט־ראמפ הוא חיית ציוצים. הוא מאוד תגובתי ולכן זה שהוא אמר שהסער־דים צריכים להצטרף להסכמי אב־רהם, נתפס אצלם יותר בתור תגובה מאשר חישוב אמיתי. הם פשוט יש־מרו על שתיקה באופן רשמי וייתנו לעבודה השקטה לתפוס את מקו־מה. לדעתי, השתיקה הפרגמטית הזו משדרת עד כמה הם בטוחים בהשגת המטרה שלהם".

באותו הקשר, לדעתך סעודיה מחכה לשינוי בממשלת ישראל כדי לחדש דיון על נורמליזציה?

"אני חושב שהסעודים יודעים שהסוגיה הפלסטינית היא דבר בלתי מקובל בשיח הפוליטי כרגע בישראל. הם יודעים שאם היתה ממשלה אחרת, אולי היא היתה עושה מספיק ויתורים שהיו מספי־קים לנורמליזציה. הם תמיד פקחו עין לגבי אופי הממשלה (בישראל, ש"ק). זה תלוי בעמדת הממשלה לגבי מה שהיא מוכנה לעשות מב־חינת ויתורים לקראת מדינה פל־סטינית, ובשאלה איך זה מתיישב עם מה שארה"ב תציע לסעודיה.

"העובדה שארה"ב מציעה מר־כיבים שונים שהסעודים רואים בהם אסטרטגיים, מדאיגה מאוד מבחינת כל אחד בישראל שרוצה נורמליזציה עם סעודיה. אם יהיו יותר הטבות של האמריקנים, זה לכאורה אומר שהממשלה ביש־ראל תהיה פחות פתוחה למחוות, אבל העובדה שהסעודים מקבלים יותר אומרת שמבחינתם הממשלה הישראלית תצטרך לתת יותר".

> "העובדה שארה"ב מציעה מרכיבים שונים שהסעודים רואים בהם אסטרטגיים, מדאיגה ישראלים שרוצים נורמליזציה"

עזיז אל־ר'שיאן — צילום: מתוך הפודקאסט Al Raqib

האיום החות'י

בימים האחרונים ניכרת הסלמה בזירה התימנית. ארגון הטרור של החות'ים תקף מתקנים אזרחיים שב־שליטת כוחות ממשלת תימן. עוד קודם לכן החות'ים הכריזו על מצור ימי נגד סעודיה.

"הסעודים לא רוצים מהחות'ים משהו שונה ממה שהם רוצים מאיראן. באופן בסיסי, הם רוצים שהחות'ים לא יתקפו את סעודיה ויאיימו עליה. כולם יודעים שכר־גע כניסה לדיאלוג היא דבר רחוק, מכיוון שלחות'ים יש המון מנופי לחץ בתימן. כרגע אנחנו עדים לה־סלמה הדרגתית, אבל הסעודים רו־צים לשמור על המצב בשליטה".

הקואליציה שסעודיה הקימה בים האדום יכולה לצמצם את האיום החות'י על נתיבי השיט?

"הקואליציה הימית חשובה לכמה דברים. לא רק שזה נועד לספק בי־טחון לסעודים, אלא זה איתות לחד־ברות הביטוח (של כלי השיט, ש"ק), לכלכלה ולמשקיעים. לדעתי יש כאן חישוב שקשור לשווקים. הסעו־דים עדיין זקוקים להשקעות זרות. הקואליציה הימית הופכת באופן תיאורטי את ההשקעות לבטוחות יותר. מעבר לכך, היא מחזקת את הנוכחות הביטחונית כדי להבטיח שהוואקום הביטחוני לא מתמלא על ידי גורמים אחרים. שם אנחנו רואים עכשיו את שיתוף הפעולה התלת־צדדי, בין סעודיה, טורקיה ופקיסטן. אני חושב שאנחנו נראה נוכחות רבה יותר שם".